

יסוד הפורים כה האחדות

פתח דבר:

כתב הגאון רבי חיים פרידלנדר זצ"ל בספרו שפתי חיים (מועדים ח"ב עמ' קצז): כל מצוות התורה אשר נצטוונו לקיימן, עיקר מטרתן בכדי שעל ידן נקבל השפעות רוחניות, וזה ביאור נוסח ברכות המצוות - "אשר קדשנו במצוותיו", שקיום המצוה כהלכתה פועל קדושה בנפשנו.

יתירות עליהן המצוות הזמניות, שמלבד הקדושה המונחת בעצם מעשה המצוה יש בהן שפע נוסף של קדושה, שהרי מצוות כל חג ומועד אינם רק בגדר זכר לאותם המאורעות שקרו בימים ההם, אלא החג משפיע שפע ממרום באמצעות קיום מצוותיו המכילים בתוכן את ההשפעות המיוחדות בכל תאריך, בו זכינו בימים ההם גם בזמן הזה. וכל מועד עם ענינו המיוחד לו.

במאמר הבא נברר ונלבן את המצוות שתיקנו לנו חז"ל בימי הפורים, אשר בהן ישנן מצוות מיוחדות אשר לא מצינו כמותן בשום מועד אחר, וכמו שכבר העירו המהר"ל זצ"ל והשפת אמת זצ"ל. ומתוך כך ייפתח לנו צוהר להשכיל מה הם המעלות הרוחניות אותם יוכל האדם לקנות בנפשו בימים אלו.

ונעיר בזה כמה הערות:

מהו הקשר בין "פרשת שקלים" לפורים?

(א) נפתח עם תקנתן של חז"ל לקרוא בשבת שקודם ר"ח אדר בפרשת

פורים דיליה

כי תשא את פרשת השקלים, וזו הפרשה הראשונה מבין ארבע הפרשיות. ובפשטות נראה כי קיימת שייכות בין קריאה זו לחג הפורים החל בחודש אדר.

ויש להתפלא - לכאורה אין כל קשר בין פרשת שקלים לבין חג הפורים, שהרי איסוף מחצית השקל מיועד היה לקניית קרבנות הציבור אשר יוקרבו מראש חודש ניסן מהתרומה החדשה, וכמו שכתוב במשנה במסכת שקלים (פ"א מ"א) "באחד באדר משמיעין על השקלים", אך עדיין אינו מובן מהו הקשר לחג הפורים.

מדוע לא נתקנה מצות "משלוח מנות" בשאר המועדים?

ב עוד יש להתבונן בטעמה וענינה של מצות "משלוח מנות איש לרעהו" אשר לא מצינו כמותה בשום חג אחר. ואכן אפשר היה לומר שהיות וימי הפורים הם ימי שמחה, על כן מטרת המצוה - להרבות בשמחה בכל האמצעים, ובין השאר על ידי מעשים שיגבירו אהבה ואחווה בין הבריות.

אמנם אם נכון הדבר, ראוי היה לתקן מצוה של משלוח מנות גם בשאר המועדים - זמני שמחתנו, ולא מצינו שתיקנו לשלוח מנות איש לרעהו בשאר המועדים.

כיצד קיימו "משלוח מנות" בהחלפת הסעודות?

ג עוד יש לשאול: מובא בגמרא במסכת מגילה (דף טז): "אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי". ורוב הראשונים פירשו (עיין רמב"ם מגילה פ"ב הט"ו ור"ן שם) שהיה כל אחד שולח לחבירו את סעודתו ובכך קיימו מצות "משלוח מנות". אך רש"י זצ"ל פירש: "זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חבירו עמו".

וכבר הקשה הב"ח זצ"ל (או"ח סימן תרצ"ה) על פירוש זה: אם כן נמצא שהמארח יצא ידי חובת מצות משלוח מנות על ידי שנתן לחבירו לאכול

עמו, אבל האורח שבשנה זו לא נתן לרעהו מאומה כיצד יצא ידי חובת מצות משלוח מנות, והדברים טעונים ביאור.

מצות "מתנות לאביונים" בפורים - ו"כל הפושט יד נותנים לו"

ד) עוד מצוה נוספת ייחודית ליום הפורים - מצות "מתנות לאביונים". וראוי לעמוד על כך מה ענין מצוה זו ליום הפורים גרידא, הרי גם בשאר הימים טובים עלינו לתת מעות לאביונים לצרכי החג. וראה לשון הרמב"ם זצ"ל (הלכות יו"ט פ"ו ה"ח): "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולא למנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר: "זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם", ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר: "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם".

וגם מפרטי מצוה זו גם נראה להוכיח כי שונה היא מהגדרים הרגילים של מצות הצדקה. שהרי בשאר נתינות, על הנותן מוטלת הבדיקה אם העני ראוי לנתינה או שמא מדובר בעני שאינו הגון. ואילו ב"מתנות לאביונים" מצינו שנפסק בשו"ע (סי' תרצד ס"ג): "אין מדקדקים במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו". כלומר: ביום הפורים אין צורך בבדיקת המבקש האם ראוי הוא לקבל מכספי צדקה אלא כל הפושט יד - נותנים לו. ומקור הדברים במאמר חז"ל המופיע בירושלמי (מגילה פ"א ה"ד), ועלינו להסביר פשר דבר.

"קיימו וקבלו היהודים" - קיימו מה שקבלו כבר

ה) איתא בגמרא במסכת שבת (דף פח.): "ויתיצבו בתחתית ההר" - אמר רב אבדימי בר חמא: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעה רבה לאורייתא. אמר רבה: אף על

פורים דיליה

פי כן הדור קיבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב "קיימו וקבלו היהודים" - קיימו מה שקיבלו כבר".

ובמאמר חז"ל זה יש לתמוה בתרתי:

חדא: מה המכוון בדברי רבא: "אף על פי כן, הדור קיבלוה ברצון", מה שייך לומר שבני ישראל קיבלו שוב את התורה מרצונם לאחר שכבר קיבלוה במעמד הר סיני בעל כורחם, מתאים היה יותר לכתוב שאחר כך בני ישראל התרצו והסכימו לתורה שקיבלו כבר.

משל למה הדבר דומה? אדם שקיבל מרעהו מתנה בעל כורחו, האם לאחר זמן הוא יכול לקבל שוב את אותה מתנה מרצון? לכאורה לא שייכת "קבלה" מחודשת כאשר המתנה כבר ברשותו...

ועוד: מהו הלשון שאמר להם הקב"ה "שם תהא קבורתכם", לכאורה נכון היה יותר לומר להם "כאן תהא קבורתכם".

"ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים" - שורש הגזירה

כדי לתרץ את כל השאלות והדקדוקים, שומה עלינו לעמוד ולהדגיש ענין יסודי ומהותי אשר הוא מן הגורמים לנס ההצלה של כל היהודים בימי הפורים, ואז יתבארו לנו דבר דבור על אופניו.

הגמרא במסכת מגילה קובעת (דף יג:): "אמר רבא: ליכא דידע לישנא בישא כהמן".

כלומר, המן הרשע לא היה טיפש כלל, הוא ידע לקטרג על כלל ישראל ולמצוא את נקודות חולשתם, ועל ידי כך להשמידם. המן ידע לכוון מהו העיתוי ההיסטורי המתאים למטרה זו, ולכן הוא אמר לאחשוורוש (אסתר ג, ה): "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", ופירשו בזה הרבה מן המפרשים (הרמ"ע זצ"ל, ספר בינה לעיתים, מנות הלוי, יערות דבש): כוונתו לומר לאחשוורוש, כעת הם מפוזרים ומופרדים זה מזה ולא שוררת ביניהם אחדות, אין זמן מתאים וראוי יותר לכלותם מעל פני האדמה.

וּכְתַב בַּסֵּפֶר מִנּוֹת הַלּוּי (ד, טז) בְּשֵׁם אָבִיו זַ"ל: "עֵתָה מִצֵּא הַמֶּן שֶׁהֵם מִפּוֹזְרִים וּמוֹפְרָדִים בַּדְּעוּתֵיהֶם, וְזֶה לָהֶם רְעָה חוֹלָה, כִּי הָאֲחָדוֹת תִּמְיֵד הִיָּה שׁוֹמֵרֵת אוֹתָם. וְלִכֵּן אָמַר שְׁעֵתָה הָעֵת לַעֲשׂוֹת מָה שֶׁלֹּא יוּכַל עֲלֵיהֶם בְּהִיּוֹתָם בְּהַסְכָּמָה אַחַת".

וְהַדְּבָרִים מִתְּפָרְשִׁים כַּפְּשׁוּטִים, בְּשַׁעֲהָ שֶׁכֻּלָּל יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּאֲחָדוֹת הַלְּבָבוֹת אֲזִי אֵין כָּל אוֹמָה יְכוּלָה לְשַׁלוֹט עֲלֵיהֶם אִפִּילוּ בְּצִיפּוֹרֶן קֶטְנָה, אֲבָל אִם יֵשׁ פִּירוּד בִּינֵיהֶם - כּוֹלָם יְכוּלִים לַהֲרַע וּלְהַצִּיר לָהֶם.

עֲמֶלֶק נִלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל בְּכוּחַ הַפִּירוּד

וּבִאֲמַת שֶׁהִבְנָה זֶה כִּבְר יִרַשׁ הַמֶּן בֶּן הַמִּדְתָּא מֵאֲבוֹתָיו הָעֲמֶלְקִים, שֶׁכֹּאֲשֶׁר בָּא עֲמֶלֶק לְהִלָּחֵם עִם יִשְׂרָאֵל, הוּא עָשָׂה זֹאת בְּאֲמִצְעוֹת פִּירוּד הַלְּבָבוֹת בְּתוֹכָם, כִּי יָדַע הוּא שֶׁרַק כֵּךְ יוּכַל לִנְצַח בְּמִלְחָמָה.

וְכִמוּ שֶׁפִּירַשׁ הַכֹּלִי יִקָּר זַ"ל אֶת הַפְּסוּק (שְׁמוֹת יז, ח): "וַיְבֹא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְיָדִים", הַמִּילָה "רִפְיָדִים" הִיא מִלְשׁוֹן "פִּירוּד", וְהַפְּסוּק מְרַמֵּז בְּזֶה שֶׁעֲמֶלֶק הִשְׁתַּדֵּל לַגְרוֹם פִּירוּד בְּתוֹךְ יִשְׂרָאֵל, וְכֵן יוּכַל לִנְצַחֵם. גַּם בְּזוּהַר הַקִּדוּשׁ (ח"ב דף סד, ב) מְבֹאֵר כַּעֲיֵן פִּירוּשׁוֹ שֶׁל הַכֹּלִי יִקָּר זַ"ל: "רִפְיָדִים, דְּעִבְדֵי פִירוּדָא".

וְכֵן מְבֹאֵר גַּם בִּירוּשְׁלַיִם מִסַּכַּת פֶּאֶה (פ"א, ה"א) שֶׁכּוֹחַם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִנְצַח בְּמִלְחָמָה נוֹבַע מֵהַשְּׁלוֹם הַשׁוֹרֵר בְּתוֹכָם, וְזַ"ל: "אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא: דוֹרוֹ שֶׁל דוֹד כּוֹלָם צְדִיקִים הִיוּ וְעַל יְדֵי שֶׁהִיָּה לָהֶן דִּילְטוֹרִין הִיוּ יוֹצֵאִים בְּמִלְחָמָה וְהִיוּ נוֹפְלִים אֲבָל דוֹרוֹ שֶׁל אַחֲאָב עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הִיוּ, וְעַל יְדֵי שֶׁלֹּא הִיָּה לָהֶן דִּילְטוֹרִין הִיוּ יוֹרְדִים לְמִלְחָמָה וְנוֹצְחִים".

הַנְּצִי"ב זַ"ל: "אֵין לָהֶם תִּקְנָה אֲלֵא לְהִיּוֹת אֲבָן יִשְׂרָאֵל"

וְהַנְּצִי"ב זַ"ל כָּתַב בְּשׁו"ת מְשִׁיב דָּבָר (ס"י מד) דְּבָרִים נִפְלָאִים בְּזֶה, וְזַ"ל: "וּמְכַל שֶׁכֵּן בְּשַׁעֲהָ שֶׁאֲנִי כְּבוּשִׁים בְּגוֹלָה וְשֶׁהָ פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל בֵּין אוֹמוֹת

פורים דיליה

העולם, ואנו נמשלים בגולה כעפר הארץ, וכמו שאמר הקב"ה ליעקב אבינו: "והיה זרעך כעפר הארץ", ואומות העולם נמשלו למים רבים שוטפים. ואין תקוה לגוש עפר בשטף מים רבים, אם לא שנעשה מן העפר אבן מוצק - אז אפילו נהר שוטף עליו אינו מגלגלו אלא ממקום למקום אבל אינו מאבדו לגמרי, כך ישראל בעמים, אין להם תקנה אלא להיות אבן ישראל - היינו שיהיו מחוברים באגודה אחת, אז אין אומה ולשון יכולים לאבדם."

"שם" - במקום הפיזור והפירוד - "תהא קבורתכם!"

על פי מהלך זה ראיתי בספרים הסבר במה שאמרו חז"ל בגמרא במסכת שבת (דף פח.) שאמר להם הקב"ה: "ואם אין אתם מקבלים את התורה שם תהא קבורתכם", ולכאורה מדוע כתוב "שם" ולא "כאן". אלא כוונת הדברים, כאן במעמד זה של הר סיני כלל ישראל עמדו בצוותא חדא ובאיחוד הלבבות בתחתית ההר, וכמו שכתוב (שמות יט, ב): "ויחן שם ישראל" - וכתב שם רש"י זצ"ל: כאיש אחד בלב אחד. וזה הפירוש אם תקבלו את התורה ותקיימוה יחד - מוטב, אבל "אם לאו" - דהיינו: שיהיו בבחינת יחידים שיפרשו מן הכלל ויהיו פרודים ומפוזרים וכל אחד ילך למקום אחר בכדי לא להיות יחד, אזי "שם" - במקום הפיזור והפירוד - "תהא קבורתכם!"

בזמן שיש אחדות - מנצחים במלחמה

ומאיך, כאשר שוררת אחדות בתוך כלל ישראל, שום אומה ולשון אינם מסוגלים לשלוט בהם להרע ולהזיק להם, ונוכח את הדברים:

כתוב בתורה (דברים כא, ט): "כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלוך בידך", ולכאורה יש להעיר את מה שהקשה הגאון רבי משה אלשיך זצ"ל בספרו תורת משה מדוע פתח בלשון יחיד "תצא" וסיים ב"איביך" - לשון רבים.

לפי מה שנתבאר לשון המקרא מובנת מאוד, וכך פירש שם האלשיך זצ"ל: כשישנה אחדות בכלל ישראל רובצת מעליהם שמירה מיוחדת ואף

אחד אינו יכול להרע להם, ולכן אם יוצאים למלחמה מתוך אחדות בבחינת "כי תצא" - כאיש אחד בלב אחד - אזי "ונתנו ה' אלוקיך בידך" הם נוצחים במלחמה.

מה אמר הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל לקיסר נפוליון?

ויש בנותן טעם להביא את דבריו של הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל לקיסר הצרפתי נפוליון, כמסופר בספר אבי הישיבות (עמוד 388).

בעיצומה של מלחמת נפוליון - הקיסר הצרפתי, עם המעצמה הרוסית, היתה זאת שעת לילה מוקדמת כאשר הגיעו חיילי הצבא הצרפתי לחניית לילה סמוך לוולאז'ין. עיירה זו השוכנת על הצטלבות דרכים ראשיות איננה עיר מבצר, ונוחה היתה להיכבש, רוב תושביה בין כך ברחו מאימת המלחמה או התחבאו מאחורי סורג ובריח ותריסים מוגפים.

אחד משרי הצבא נכנס לתוך העיר ולא מצא בה כי אם בתים חשוכים ושוממים ללא כל נפש חיה. קצין המלחמה הבחין בקרני אור הבוקעים מבית אחד - בית המדרש של וולאז'ין. הוא ניגש למקום, פתח את הדלת ונכנס פנימה. מחזה נדיר נגלה לפניו: בקצה האולם, ישב לו איש זקן, בידו נר דולק, וספר פתוח לפניו - היה זה הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל. אצלו שימש בית המדרש כ"דירת קבע" בין בשעת שלום ובין בשעת מלחמה. כל כך שקוע היה הגאון זצ"ל בלימודו, עד שלא הבחין כלל בקצין הנכנס. אך משהשמיע הקצין את קולו הרועם, קם רבי חיים זצ"ל ממקומו.

שאלו הגנרל: אולי תגיד לי, היכן גר ה"ראבינר" שלכם - "חיים" שמו, הידוע כעושה נפלאות ויודע צפונות. אמר לו רבי חיים זצ"ל: האיש המבוקש נמצא כאן בבית המדרש, אך השמועה עליו איננה נכונה.

הבין הקצין כי הזקן שעומד לפניו הוא הרב המבוקש, והפטיר כי הקיסר נפוליון בונפרטה בכבודו בעצמו חפץ להיפגש עמו, ועליו להמתין כאן עד שיבואו לקחתו.

פורים דיליה

כעבור זמן קטן, הגיעה מרכבה מאובקת מליאה בחיילים, ואלו הסיעוהו עד לפתח אוהלו המהודר של נפוליון אשר שכן במרכז מחנה הצבא.

בראות נפוליון את פני הגאון מוולאז'ין זצ"ל המקרינים אצילות תורנית טהורה, שמח לקראתו. ופתח פיו ואמר: שמעתי עליך שהנך איש חכם ופיקח, ובכן, מה דעתך על עתידה של המלחמה, האם תסתיים בנצחון כביר כקודמותיה? או שמא עומד אני בפני כישלון מהדהד? חשוף נא בפני את מחשבותיך בגילוי לב, וללא מורא - אמר לו הקיסר נפוליון...

פתח רבי חיים זצ"ל את פיו וענהו במשל: בן מלך עשה פעם את דרכו כשהוא על מרכבה מלכותית, רתומה לארבעה סוסים משובחים, מטובי היחס והאיכות שרכש לו במדינות רחוקות - ממצרים, מהמערב, מצרפת ומאיטליה. בדרכו, נכנס לתוך יער עבות, שם מעדו רגלי אחד הסוסים לתוך ביצה ובוץ טובעני, עד שמשך אחריו את שלושת ריעיו. ותתהפך המרכבה על צידה. העגלון והמשרתים ניסו והתאמצו לחלץ את הסוסים. אך לשוא.

כעבור שעות, התקרבה עגלה רעועה, רתומה לשלושה סוסים כחושים דלי בשר, ו... שקעו בביצה. יצא מתוכה העגלון, שלף את השוט והחל מצליף בסוסיו. הללו אזרו את שארית כוחם, נעו וזזו אנה ואנה, לשם ולכאן, עד ש... יצאו מהביצה. ויהי הדבר לפלא בעיני השר הנסיך ומלוויו, הכיזד שלושה סוסים צנומים ודקים, נחלצו תוך רגעים מן הבוץ. ואילו ארבעה סוסים אבירים, שוקעים ושוקעים להם, ללא כל עצה ותחבולה איך להימלט מהצרה!?

את שאלתו הציע הנסיך בפני העגלון - ה"מבין"...

אין כאן שום סוד וחכמה - השיבו האיכר. הסוסים שלך אדוני הנסיך, מיוחסים המה וטהורי גזע - זה בא ממצרים, זה בא מהמערב, זה מצרפת וזה מאיטליה - מהטובים והמובחרים שבכל מדינה. לפיכך כאשר מצליף אתה על גבם בכדי שיחלצו את המרכבה מן הביצה אליה שקעה, כל סוס מושך אותה לרוח אחרת - אין הם מצליחים להתאחד למען המטרה. אדרבה,

כאשר האחד מוכה, עמיתו שמחים לאידו. מה שאין כן סוסי הדלים והכחושים, כולם משפחת סוסים אחת המה - אמא ושני בניה. לזאת, כשמכה אני את אחד מהם, חשים זאת גם השניים האחרים, ונחלצים מיד בכל כוחו לעזרתו, וכך מוציאים הם את העגלה מן הבוץ...

סיים הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל את פרשנותו על עתידה של המלחמה: כבוד הקיסר נפוליון, לרשותך עומד צבא אדיר מחומש היטב, אך דא עקא! מורכב הוא מצבאות אוסטריה, פרוסיה, ספרד ואיטליה, שנלוו לצבא הצרפתי. כל אחד מהם מתאמץ לרכוש לעצמו את תהילת הנצחון. לא כן צבא הרוסים! אף כי דל הוא באמצעים, מורכב הוא מבני עם אחד, הלוחם למען מטרה בלעדית: הגנת ארצו, כל אחד ואחד מהחיילים חש בסכנה המשותפת, ולזאת, כולם יתאמצו ויטו שכם להצלחת הקרב - ועל כן לדעתי נצחונך בקרב מפוקפק!

למותר לציין כי אכן דבריו של הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל התקיימו במלואם, ונפוליון ספג במלחמה עם הרוסים מפלה צורבת.

כי בכוח האחדות - מנצחים! ובפירוד - נכשלים!

"זיהי בישורון מלך" - "יהד שבטי ישראל"

כאן המקום להוסיף שעל ידי אחדות בכלל ישראל ניתן להשיג ולקנות מעלות גדולות ונשגבות.

הגאון מוילנא זצ"ל כותב בפירושו על משלי (ו, יט): "וכמו שכתוב (איוב כג, יג): "והוא באחד ומי ישיבנו", כלומר כאשר ישראל באחדות אז השכינה שורה בישראל. אבל כאשר "מדנים בין אחים" אז - וגעלה נפשי. וזה מבואר גם בספרי (פרשת וזאת הברכה) שכתוב: "זיהי בישורון מלך" - מתי? - "יהד שבטי ישראל" - כשהם עשויים אגודה אחת ולא כשהם עשויים אגודות".

למדנו אפוא - כאשר קיימת אחדות ואגודה אחת בכלל ישראל - אזי השכינה שורה בהם!

"ויחן שם ישראל" - הזמן המתאים לקבלת התורה

בזה מובן שכאשר חנו כלל ישראל למרגלות הר סיני כאיש אחד בלב אחד - זהו הזמן המתאים לקבלת התורה, וכמו שמובא בדברי המדרש רבה (פרשת צו פ"ט ט):

"גדול השלום שבכל המסעות כתוב "ויסעו ויחנו" - נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת, כיון שבאו כולם לפני הר סיני נעשו כולם חניה אחת, הדא הוא דכתיב: "ויחן שם ישראל", "ויחנו שם בני ישראל" אין כתיב כאן, אלא "ויחן שם ישראל", אמר הקב"ה: הרי שעה שאני נותן תורה לבני".

ההצלה של כלל ישראל - "לך כנוס את כל היהודים"

גם סדר ההצלה בנס הפורים נעוץ בכוח האחדות. אסתר המלכה ידעה זאת היטב, והיא הכירה שכדי להנצל מגזירת המן על כל בני ישראל להיות באחדות, ולכן מיד בשומעה שהמן הרשע אמר עליהם שהם "עם אחד מפוזר ומפורד" היא ענתה לעומתו ואמרה למרדכי: "לך כנוס את כל היהודים" - חייבים להתאחד כולם יחד, ורק כך נוכל להינצל מגזירת המן אשר שאב וינק את כוחו מהפירוד והפיזור!

הדבר מפורש בחז"ל בכמה מקומות, נציין את דברי המדרש שוחר טוב (כב, ז) וז"ל: "אין אתה מוצא ימים קשין שהיו ישראל באפלה, ויושבין בחושך ובצרה, כאותן הימים שהיו בימי המן, שאמר לאחשורוש: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד", כיון שידעה אסתר התחילה לומר למרדכי: "לך כנוס את כל היהודים".

אות לזה שכל ההצלה היתה בזכות האחדות של כולם יחד, ניתן למצוא בפיוט "שושנת יעקב": "שושנת יעקב צהלה ושמחה, בראותם יחד תכלת מרדכי". כלומר, מה שכלל ישראל זכו לניצחון ולשמחה וצהלה, משום שהיו באותה עת באחדות גמורה, וזהו - "בראותם יחד תכלת מרדכי".

כלל ישראל היו באותה שעה באחדות גמורה!

ביסוד זה ניתן לתרץ כמה דקדוקים בפסוקי המגילה:

בפרק ט' פסוק ט"ז כתוב: "ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם, ונוח מאויביהם והרג בשונאיהם". שואל הגר"א זצ"ל (פירוש למגילת אסתר על דרך הפשט): מדוע נקט הכתוב בלשון יחיד "ועמד, ונוח, והרוג". ולא נקט בלשון רבים "נקהלו ועמדו, ונחו, והרגו"? ומבאר הגר"א זצ"ל: המגילה מדגישה לנו בכך את ענין אחדותם של ישראל, שהיתה בהם אחדות גמורה, שלימה ותמימה.

וגם שם בפסוק כ"ג, כתוב: "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם", וגם כאן יש לתמוה מה הלשון "וקבל" הנכתב הפסוק, מדוע לא כתוב "וקבלו" - לשון רבים.

אמנם, המהר"ל זצ"ל בפירושו על מגילת אסתר "אור חדש" מסביר בזה"ל: "אמר: 'וקבל היהודים' - לשון יחיד, כי קבלו כולם בשמחה וברצון ובקול אחד אמרו נעשה ונשמע, וזהו "וקבל" ולא היו דעות מחולקות. ועוד כי ישראל היו מנצחים את המן מצד שהם עם אחד". וכן כתב הגר"א זצ"ל בפירושו על פסוק זה.

הרי לפנינו, שישנה הדגשה מיוחדת בנס פורים, בין בגזירה אשר נגזרה על עם ישראל, ובין באופן המלחמה והניצחון על המן, ובין בקבלה אשר קיבלו על עצמם את עיצומו של היום, שכל אלו סובבים סביב הציר של מידת האחדות השרויה ביניהם.

"מחצית השקל" - להורות את בני ישראל על אחדותם

לפי מה שנתבאר עד כה, יש ליישב כמין חומר את חמשת השאלות שהצבנו בראש המאמר.

א) פתחנו בשאלה, מה הקשר בין מצות "מחצית השקל" ליו"ט של

פורים דיליה

פורים, עד שחז"ל תיקנו לקרוא בפרשת שקלים לפני ר"ח אדר. והאמת שיש בזה עומק גדול:

האלשיך הקדוש בספרו תורת משה (שמות ל, יג) מבאר בשם הגאון רבי שלמה אלקבץ זצ"ל: ענין נתינת מחצית השקל - שנותנים רק מחצית ולא שקל שלם, להורות את בני ישראל על אחדותם, לבל יעלה על לב איש מהם שהוא נפרד מחבירו, כי כל אחד אינו אלא חצי - פלג גופא, ורק בהתחברו עם כל אחד ואחד מישראל נעשה שלם, ולכן מביאים רק "מחצית השקל".

וכן כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו דברי יהונתן, דענין "מחצית השקל" - להורות שכל אחד לבדו הוא רק חצי, וכדי להיות שלם עליו להיות יחד עם כל ישראל.

ובזה נוכל להבין את פשט דברי הגמרא במסכת מגילה (דף יג:): "אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכם הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנן: "באחד באדר משמיעין על השקלים". כלומר: הקב"ה בידועו שעתיד המן הרשע לומר לשון הרע על כלל ישראל לפני אחשוורוש "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד", הקדים רפואה למכה ונתן להם את מצות מחצית השקל, על מנת שבזכות האחדות, הטמונה במצות מחצית השקל - ינצלו מגזירתו של המן. וכך מצאתי שביאר בספר ישמח ישראל (פרשת שקלים).

"משלוח מנות" - להרבות אהבה ורעות בין איש לרעהו

ב) עוד שאלנו: מדוע חז"ל תיקנו מצות משלוח מנות דוקא בפורים ולא בשאר מועדים.

ולפי הנתבאר שמהותו של יום הפורים הוא "אחדות", על כן קבעו חז"ל כי דוקא בפורים ראוי להרבות במשלוח מנות איש לרעהו אשר כל מטרתו להרבות אחדות ורעות בין האדם לחבירו.

וכבר ידועים דברי החתם סופר זצ"ל (שו"ת או"ח סי' קצו) בשם הגר"ש

אלקבץ זצ"ל בטעם מצות משלוח מנות - כדי להרבות ריעות. וכעין זה מובא בב"ח (או"ח סי' תרצה) בטעם משלוח מנות - כדי שיהיה שש וששמח עם אוהביו ורעיו, ולהשכין ביניהם אהבה ואחוה וריעות. וכעין זה פירש גם הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל בספר מגילת סתרים.

והוסיף על כך בספר שפתי חיים: הדבר בא לומר שתכלית מצות משלוח מנות היא כדי ליצור אהבה הדדית, ועל ידי כך לעורר את כח האחדות לדורות. וזה על פי המבואר במסכת דרך ארץ זוטא (פרק ב'): "אם חפץ אתה להידבק באהבת חברך הוי נושא ונותן בטובתו". ואם כן על ידי שכל אחד דואג לרעהו שגם הוא יוכל לקיים את מצות סעודת היום, בכך מתרבה האחדות בעם ישראל.

כשסועדים יחד - הם בשמחה וטוב לבב ופטורים מ"משלוח מנות"!

ג) עוד הערנו בעניינם של אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין שהיו מחליפים סעודתם, ופירש"י זצ"ל, שכל שנה הלך אחד לסעוד אצל חבירו, ולכאורה זה שהתארח לא קיים מצות משלוח מנות באותה שנה.

אמנם מעיון בדברי הב"ח זצ"ל (סי' תרצה) נוכל להבין את הנהגתם, וזה לשונו: "אלא כן הוא בפירוש, דכיון דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אוהביו ורעיו ולהשכין ביניהם אהבה ואחוה וריעות. אם כן אם יסעוד אחד עם חבירו ורעהו הרי הם בשמחה ובטוב לב משתה יחד ופטורים הם מעתה מחיוב משלוח מנות", עכ"ל.

היינו - על ידי שהאחד מסכים ללכת לסעוד אצל חבירו והדבר גורם לקירוב לבבות ולריבוי אהבה ואחדות ביניהם, והרי זהו עיקרו של טעם מצות משלוח מנות. על כן שפיר שניהם יוצאים ידי חובת מצוה זו!

הנתינה בפורים - בכדי להרבות האחדות

ד) על פי כל הנתבאר מובן גם מדוע נתקנה מצות מתנות לאביונים דוקא בפורים, כי ענינה הוא שכל אדם ידאג לא רק לצרכי סעודתו, אלא

פורים דיליה

שלא יותר אפילו אחד אשר אין לו את צרכי הסעודה, כולל העני המתבייש לבקש.

ולכן אין צורך לדקדק מי הוא המקבל אם ראוי לכך אם לאו, אלא כל הפושט יד נותנים לו, כי עיקר המצוה אינה הנתינה אלא להראות אכפתיות שכולם ללא יוצא מן הכלל יקבלו, וכך כל כלל ישראל ישמחו בשמחת הפורים כאיש אחד בלב אחד, ובזה תתרבה ותגדל האחדות.

התורה קיימת אצל כלל ישראל רק בזמן האחדות ביניהם!

ה) ולענין הקושיה האחרונה שהעלינו, מה שייכת "קבלת התורה מרצון" שוב, הרי כבר קיבלו את התורה.

יש לומר, דהנה ביארנו שעל מנת לקבל את התורה צריכים להיות באחדות על דרך הכתוב "ויחן שם ישראל" - כאיש אחד בלב אחד, והנה לאחר שקבלו את התורה "באונס" שכפה עליהם הר כגיגית, שוב שרר בעם ישראל פירוד, וכמו שאמר המן "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", והתורה אינה יכולה לשכון בתוכם במצב זה. ורק לאחר השתלשלות הענינים, שאסתר אמרה: "לך כנוס את כל היהודים" וכלל ישראל הגיעו לדרגה גבוהה יותר של אחדות יכלה להתקיים פעם נוספת בחינה של "קבלת התורה" - והפעם מרצון ולא מאונס.

מכאן למדנו כמה עלינו לנהוג במשנה זהירות ביום קדוש וחשוב זה - להרבות באהבה ואחווה שלום וריעות, ולא ח"ו להיפך - הנוהגים לזלזל וללעוג על זולתם, שהרי עיצומו של יום הוא האחדות, ורק על ידה זכינו לנס ההצלה והישועה.